

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Галасюк С.С., к.е.н., доцент,

Одеський національний економічний університет

Контроль за дотриманням певних норм провадження діяльності фахівцями туристичного супроводу застосовується багатьма країнами світу. В деяких з них це відбувається через обов'язкове отримання ліцензії на організацію екскурсійної діяльності, яка видається центральним або місцевими органами виконавчої влади у галузі туризму. В інших державах це проявляється в тім, що екскурсоводи та гіді-перекладачі повинні одержувати спеціальні дозволи на право здійснення туристичного супроводу. Також в туристично розвинутих країнах існує практика контролю за діяльністю фахівців даного профілю з боку громадських об'єднань (асоціацій, союзів, спілок), діючих у сфері туризму.

Так, наприклад, законодавство Малайзії зобов'язує всіх фахівців туристичного супроводу отримувати ліцензію на провадження власної діяльності поряд із туроператорами, турагентами, засобами розміщення, закладами харчування, транспортними компаніями та установами по підготовці кадрів для сфери туризму [1].

В Туреччині існують три види ліцензій (А, В, С), які видаються турфірмам Міністерством культури і туризму після їх обов'язкової реєстрації в громадській асоціації «TÜRSAB». Саме ліцензія типу В надається тим туристичним установам, які крім організації продажу квитків на міжнародні сухопутні, морські й повітряні перевезення, займаються реалізацією квитків на екскурсії та проваджують діяльність з туристичного супроводу [2].

Ліцензування діяльності гідів та екскурсоводів у Великій Британії здійснюється «Гільдією зареєстрованих туристичних гідів», яка застосовує спеціально розроблені фахові стандарти освіти. Кваліфікаційними ознаками гідів є іменні кольорові значки – наприклад, «Синій значок», який дозволяє проваджувати екскурсійну діяльність у межах певного регіону, та «Зелений

значок», власники яких спеціалізуються на організації екскурсій тільки по одному місту або його частині. Варто зазначити, що куратори найпопулярніших культурно-історичних об'єктів Великої Британії, приділяючи велику увагу підтримці їх іміджу, співпрацюють тільки з ліцензованими екскурсоводами вищої кваліфікації [3].

Згідно із Законом Японії «Про діяльність гідів-перекладачів», усі вони повинні здавати державні екзамени, які проводяться під патронатом голови Японської туристичної адміністрації, та придбати ліцензію, випущену префектурним урядом. Перевірка знань фахівців туристичного супроводу здійснюється щорічно та складається з двох рівнів. Так, експертиза першого рівня включає проведення екзаменів по певних предметах, в числі яких: географія та історія Японії; загальні знання про промисловість, економіку, політику та культуру країни; практичні навички гйда-перекладача; ораторське мистецтво. Експертиза другого рівня здійснюється за позитивних результатів попередніх іспитів та має оцінити знання гідів-перекладачів з їх володіння іноземними мовами [4].

Варто зазначити, що в Україні екскурсійна діяльність підлягала ліцензуванню протягом 1994-2003 рр. Однак у той час отримувати ліцензію повинні були туристичні установи, а не власне фахівці туристичного супроводу. У 2004 році набуло чинності «Положення про порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу фахівцями туристичного супроводу», затверджене наказом Державної туристичної адміністрації № 83 (далі – Положення № 83). Цей документ установив такі норми: порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу; порядок створення та основні функції акредитаційних комісій; перелік документів, які повинні надавати фахівці туристичного супроводу акредитаційній комісії для одержання дозволу; порядок контролю та скасування дії даного дозволу [5].

Однак суттєвіший недолік Положення № 83 виявився у тім, що на його підставі на практиці неможливо було зобов'язати екскурсовода, гйда-перекладача чи інструктора з активних видів туризму одержати дозвіл, оскільки

це Положення не було міжгалузевим і контролюючі органи (з пояснень їх керівництва) відмовлялись керуватися ним у своїй роботі. У свою чергу це призводило до несплати фахівцями туристичного супроводу податків, інших обов'язкових платежів, та унеможливлювало контроль якості надання туристичного супроводу взагалі та екскурсійної діяльності зокрема [6].

Крім того, суперечливий характер Положення № 83 виявлявся у необхідності здійснення організації всієї науково-методичної роботи екскурсводами та гідями-перекладачами; у проведенні комісією з видачі дозволів на туристичний супровід не атестації, а лише акредитації цих фахівців; у відсутності механізму обліку екскурсводів, гідів-перекладачів та інших фахівців; у проблематичності здачі звітів фахівцями туристичного супроводу [7].

Згідно п. 27 Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» від 25.04.2014 р. внесено зміни до Закону України «Про туризм» та відповідно скасовано видачу дозволів фахівцям на право здійснення туристичного супроводу. Однак враховуючи світовий досвід організації діяльності з туристичного супроводу, Положення № 83 потрібно було вдосконалити, а не скасувати.

Згідно зі статистичними даними, у 2014 році кількість суб'єктів, що здійснювали екскурсійну діяльність в Україні (юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців) дорівнювала 149 од., що на 59 од. або на 30% менше, ніж у 2013 році. Варто зазначити, що загальна кількість екскурсводів та гідів-перекладачів, які безпосередньо надають екскурсійні послуги, не відома [8].

Середньооблікова кількість співробітників, які працюють у туроператорів та турагентів, здійснюючих екскурсійну діяльність, склала 241, що на 142 особи або на майже 40% менше, ніж у 2013 році.

За даними 2014 року загальний дохід, отриманий від екскурсійної діяльності, дорівнював 153971,5 тис. грн. та розподілявся між суб'єктами ринку екскурсійних послуг таким чином:

- туроператори – 138988,9 тис. грн. (90,3%);
- турагенти – 5652,4 тис. грн. (3,7%);
- суб'єкти, які займались виключно організацією екскурсій, – 9330,2 тис. грн. (6%).

Аналіз даних дозволяє зробити висновок, що найактивніше проваджували екскурсійну діяльність фірми-туроператори. Однак обсяг їх доходів, як і загальний дохід від надання екскурсійних послуг у 2014 році зменшився на 23% у порівнянні з 2013 роком. При цьому статистичні відомості по двох роках представлені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Середні доходи від обслуговування одного екскурсанта в Україні за 2013 рік дорівнювали 320 грн., а за 2014 рік цей показник зменшився у 2,5 рази та склав 130 грн. Дані обставини пояснюються як збільшенням кількості екскурсантів (майже удвічі), так і ймовірним здешевленням вартості екскурсійного обслуговування, диверсифікацією пропозиції. Крім того, кількість іноземних учасників екскурсій, яка у 2013 році становила 5% загального екскурсійного потоку, у 2014 році склала лише 0,5%, зменшившись у 5,5 разів [9].

Таким чином, статистична оцінка показників екскурсійної діяльності свідчить про низьку активність даних суб'єктів на туристичному ринку. Проте світовий досвід організації роботи в цій сфері переконливо доказує, що успіх держави на міжнародному ринку туристичних послуг значною мірою залежить від екскурсійної складової та від фахівців, які безпосередньо контактують з туристами та екскурсантами. Відсутність справжньої атестації, підвищення кваліфікації та акредитації фахівців екскурсійної діяльності гальмує розвиток туризму в Україні, адже від їх майстерності та уміння показати привабливість своєї країни залежить потужність та зворотність в'їзного й внутрішнього туристопотоків.

Список використаних джерел:

1. Герасименко В. Г. Ліцензування туристичної діяльності в Україні у контексті міжнародного досвіду / В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк // Журнал європейської економіки : науковий журнал. Том 10 (№ 4). – Тернопіль : ТНЕУ, 2011. – С. 402-414.
2. Галасюк С. С. Особливості ведення туристичного бізнесу в Україні та Туреччині / С. С. Галасюк // Індустрія гостинності у країнах Європи : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., 16-18.12.2010 р. – Сімферополь : ВіТроПринт, 2010. – С. 31-33.
3. Михайлова Н. О лицензировании гидов в Великобритании [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://needguide.ru/articles/O-licenzirovanii-gidov-v-Velikobritanii.php>.
4. Національна туристична адміністрація Японії «Japan Tourism Agency» (JTA). – [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.mlit.go.jp>.
5. Положення про порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу фахівцями туристичного супроводу : Наказ Державної туристичної адміністрації України від 24 вересня 2004 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 42.
6. Нездоймінов С. Г. Організація екскурсійних послуг : навч.-метод. посіб. / С. Г. Нездоймінов. – Одеса : Астропринт, 2011. – 216 с.
7. Галасюк С. С. Стандартизація, сертифікація туристичних послуг та ліцензування туристичної діяльності : навч. посіб. / С. С. Галасюк. – Одеса : Астропринт, 2011. – 208 с.
8. Туристична діяльність в Україні у 2014 році : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 76 с.
9. Галасюк С. С. Проблемні питання організації діяльності фахівців туристичного супроводу в Україні / С. С. Галасюк // Глобальні та національні проблеми економіки : електронне наукове видання. Вип. 7. – Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2015.